

Metropolilaki seuraavaan hallitusohjelmaan!

Metropoliseuran vahva näkemys on, että metropolilaki on sisällytettävä seuraavan hallituksen hallitusohjelmaan. Vain siten voidaan varmistaa pääkaupunkiseudun työssäkäynti- ja talousalueen elinvoimaisuus ja kehittyminen.

Miksi metropoli?

Suomen pääkaupungin ympärillä oleva Helsingin seutu muodostaa maamme metropolialueen. Sen kehityksellä on suuri merkitys itse metropolialueen asukkaiden ja liike-elämän kehitykselle, mutta myös koko maamme tulevaisuudelle ja maamme kansainväliselle kilpailukyvyille.

Valtioneuvosto on päätöksellään 2008 asettanut maamme metropolialueelle selvät kehittämistavoitteet:

”Helsingin seutua kehitetään kansainvälisesti kilpailukykyisenä valtakunnallisena pääkeskukseksi luomalla edellytykset riittävälle ja monipuoliselle asunto- ja työpaikkarakentamiselle, toimivalle liikennejärjestelmälle sekä hyvälle elinympäristölle. Helsingin seudulla edistetään joukkoliikenteeseen, erityisesti raideliikenteeseen tukeutuvaa ja eheyttävää yhdyskuntarakennetta. Seudun keskuksia vahvistetaan asunto-, työpaikka- ja palvelukeskuksina”.

Tavoitteet osoittavat, mitä varten ja mitä tekemään metropoli tarvitaan. Samalla ne viestittävät, että selkeistä ja sitovista tavoitteista huolimatta tavoitteisiin ei ole päästy. Sen vuoksi on siirryttävä riittämättömistä vapaaehtoisista yhteistyöyrityksistä pysyvään, byrokratiaa ja päällekkäisyyttä poistavaan metropolihallintoon.

Kysymys on niin laaja-alaisesta valtakunnan keskeisimmästä alueesta ja niin suurista ongelmista, että tarvitaan päätöksentekojärjestelmä, joka kokoaa ja ottaa vastuun alueen seudullisista ongelmista.

Keskeinen metropolialueen kuntarajat ylittävä ongelma on yhdyskuntarakenteen hajaantuminen. Se aiheuttaa piteneviä työmatkoja, palvelujen etäännyttämistä, yhdyskunnan toimintojen eriyttämistä, kasvavia liikenneongelmia ja ennen kaikkea tarpeetonta liikennettä. Metropolialueella asuminen on muuttunut kalliiksi ja laadultaan huonoksi sekä vaihtoehdottomaksi. Autoilu on muodostunut ainoaksi seudullisesti toimivaksi kuntarajat ylittäväksi liikennemuodoksi.

Joukkoliikenteen sekä autottoman elämäntavan kehittäminen ja Suomen valtion ilmastositoumusten täyttäminen eivät toteudu käytännön toimissa. Joukkoliikenne ja autoilu eivät ole nykyisessä kaavoituksessa ja liikennesuunnittelussa toisilleen vaihtoehtoja, vaan suunnittelu tapahtuu autoilun ehdoilla. Tarjolla oleva

joukkoliikenne ei ole autoilulle kilpailukykyinen vaihtoehto vaan ainoastaan niitä varten, jotka eivät voi liikkua autolla. Joukkoliikenne ja erityisesti raideliikenne ovat parhaassakin tapauksessa vain tilavaroituksia, jotka ehkä toteutuvat vuosikymmenten kuluttua. Silloinkin kalliit hankkeet hyödyttävät pääasiassa rakentajia ja maanomistajia, eivät seudun kehittämistä kokonaisuutena.

Käytännössä hallitsematon kehitys ja kuntien keskinäinen kilpailu ovat vaikeuttaneet sekä Helsingin seudun kehitystä että heijastuneet kielteisesti muualle maahamme ja heikentäneet metropolimme kansainvälistä kilpailukykyä.

Mikä metropoli?

Helsingin seudun keskeiset ongelmat koskevat 14 nykyistä kuntaa. Tämän alueen valtioneuvosto on 2008 määritellyt Helsingin seuduksi eli metropolialueeksi.

Helsingin seutu tarkoitti 1960-luvulle asti Helsingin kaupunkia. Kaupungin rajan ulkopuolella oli maaseutua. Kun kaupunkimainen yhdyskuntarakenne levisi Helsingin rajojen ulkopuolelle, kaupungistunut maaseutu liitettiin Helsingin kaupunkiin. Viimeinen tällainen alueliitos oli Vuosaari vuonna 1966.

Alueliitosten lopettaminen ei lopettanut Helsingin kasvua. Jo vuonna 1970 perustettiin lailla oman aikansa metropolihallinto, Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta YTV tavoitteenaan Helsingin, Espoon, Vantaan sekä Kauniaisten muodostaman kaupunkialueen yhteisten asioiden hoito. YTV lakkautettiin tarkoitustaan vastaamattomana 2009. Metropolialue oli kasvanut kauas ohi YTV:n rajojen, eikä keskeisin yhteistyön tarve, kaavoituksen ja liikenteen suunnittelu, kuulunut vielä 40 vuoden jälkeenkään seudun yhteiseen toimintaan.

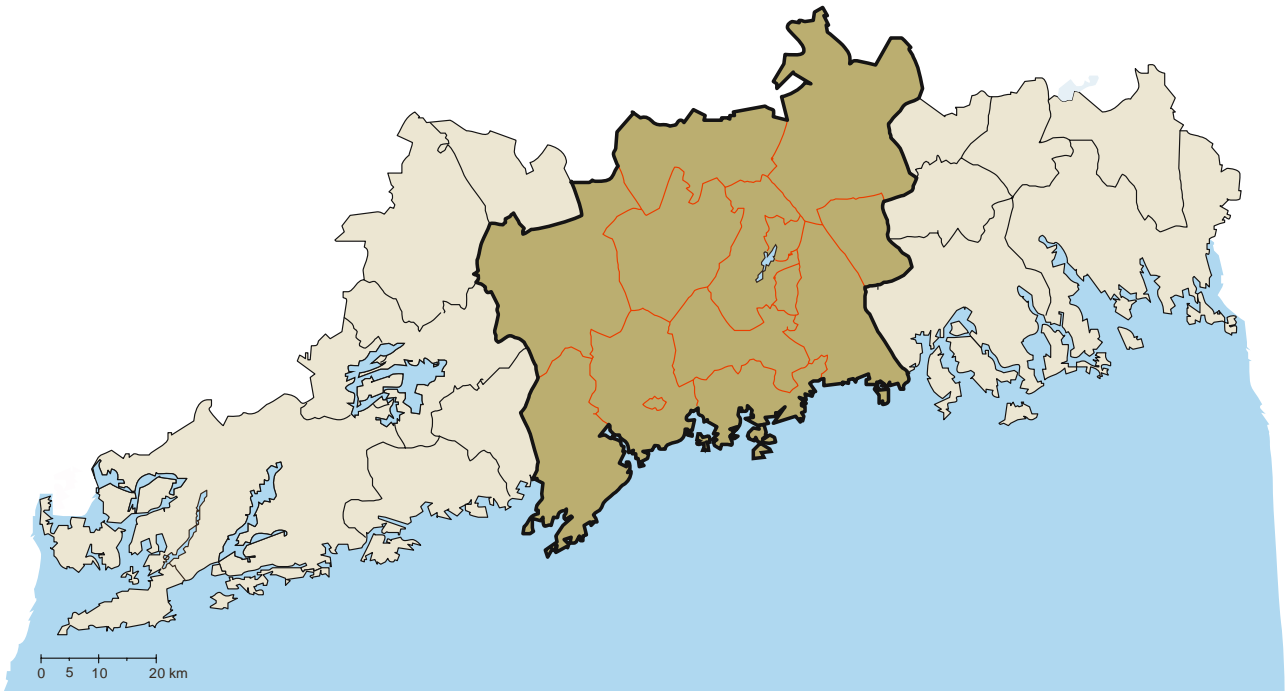
Pitkäaikainen kokemus siis osoittaa, ettei metropolialueen ongelmia pystytä ratkaisemaan ja hoitamaan vapaaehtoisella yhteistyöllä eikä enää uusilla kuntaliitoksilla. Metropolialueen yhtenäisellä 14 kunnan asunto- ja työpaikka-alueella asuu 1,3 miljoonaa asukasta. Se on liian suuri luku ja liian laaja alue muodostamaan Suomessa yhtä suurta kuntaa. Mutta se on yksi yhtenäinen työssäkäyntialue, joka ei voi perustua 14:ään keskenään kilpailevaan ja kooltaan ja asukasmäärältään erilaiseen kunnallishallintoon.

Nyt käytetään paljon resursseja lukuisien, toimialueeltaan erilaisten yhteistyöelinten pyörittämiseen. Niiden tehtäviä ei koordinoi. Järjestämällä toimielimet metropolialuetta koskeviksi, koordinoituksi päätöksenteko- ja täytäntöpanotoiminnaksi, voidaan parantaa tuloksia ja vähentää byrokratiaa.

Yhtenäisen toiminta-alueen muodostamisella on kiire. Muuten on pelättävissä, että hallinto ja asioiden hoito muuttuvat aiempaa sekavammaksi. Tilannetta vain pahentaa vuoden 2010 aluehallintouudistus. On vaikea ymmärtää, miksei valtion aluehallintoa vuoden 2010 alussa järjestettäessä otettu metropolialuetta aluehallinnon järjestämisen lähtökohdaksi. Sen sijaan nyt Etelä-Suomen aluehallintokeskuksen alue käsittää Etelä-Karjalan, Itä-Uusimaan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Uusimaan. Aluekeskuksen päätoimipaikka on sijoitettu Hämeenlinnaan!

Entisten läänien jäljiltä metropolialueella toimii Uudenmaan liitto. Ensi vuoden alussa Uudenmaan liiton alue muuttuu käsittämään myös nykyisen Itä-Uudenmaan liiton alueen. Maakuntaliitolla on lakisääteinen

velvollisuus tehdä ja ylläpitää maakuntakaavaa. Maakuntaliitolla ei kuitenkaan ilman verotusoikeutta ole valtaa ja mahdollisuuksia kaavan toteuttamiseen.

Valtioneuvoston määrittelemä metropolialue on osa yhdistynyttä Uudenmaan maakuntaa.

Millainen metropoli?

Metropoli tarvitsee toimiakseen ja saavuttaakseen valtioneuvoston sille asettamat yhteiset tavoitteet kokoavan, koko metropolialuetta koskevan kaksitasoisen hallinnon. Sen keskeinen toimija on välittömällä vaaleilla valittu metropolivaltuusto.

Suomen metropolin tehtävien hoitamista varten on luotava yhtenäinen metropolihallinto, joka johtaa ihmisten kannalta nykyistä demokraattisempaan ja tuloksiltaan tehokkaampaan aluehallintoon ja metropolin päätöksentekoon. Metropolialueella tulee olla koko alueen päätöksentekoa varten nykyisten useiden ja toimialueeltaan erilaisten organisaatioiden sijaan yksi alueellisen itsehallinnon toimielin. Jotta tämä hallinto saadaan toteutumaan, on säädettävä laki metropolihallinnosta.

Valtioneuvoston asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömiä suunnitelmia ja toteuttamispäätöksiä ei synny, kun 14 kunnan metropolialueella ei ole kansanvaltaista päätöksentekokoneistoa, jonka tehtävänä on tehdä koko metropolialuetta koskevia ja yhdistäviä päätöksiä ja vastata niiden toteutuksesta. Sen vuoksi Helsingin seudun voimavarojen kokoaminen ja yhteistyön järjestäminen vaativat usean nykyisen kunnan muodostaman talousalueen erillislainsäädännön, metropolilain, jolla päätösten tekotapa ja sitovuus samoin kuin kustannusten jako ja verorahojen taseus järjestetään.

Yli miljoonan asukkaan alue on liian suuri, jotta sitä voidaan menestyksellä hallita vain yhdellä valtuustolla. Siksi hallinnon tulee olla eurooppalaisen käytännön mukaan kaksitasoinen. Kun seudulliset asiat päätetään metropolivaltuustossa, paikalliset asiat päätetään kylien, kauppaloiden, kaupunginosien tai osakaupunkien

vaaleilla valituissa hallinnoissa. Nämä alayksiköt voivat muodostua nykyisistä pienimmistä kunnista tai nykyisten suurten kuntien sisäisestä suuraluejaosta. Monien paikallisten tehtävien hoitamiseen sopivat parhaiten 20 000 – 40 000 asukkaan yksiköt. Tämä on asia, joka on nähtävissä Euroopan vanhoista, Helsingin seutua suuremmista kaupungeista ja metropoleista.

Keskeisiä yhdyskuntarakennetta, asumista ja liikennettä koskevia päätöksiä ohjataan maankäytön suunnittelulla. Metropolialueelle on säädettävä oman metropolikaavan laatimisvelvollisuus, johon sisältyvät maankäytön tavoitteet. Metropolialueen alayksiköille on metropolikaavassa jätettävä suunnitteluvapaus paikalliskysymyksiä varten. Muuten metropolin yhdyskuntarakenteelliset peruskysymykset on sidottava metropolikaavalla, joka ohjaa ja sitoo kuntien ja kylien osayleiskaavoja. Paikallistasolla päätetään yleiskaavoista ja asemakaavoista.

Metropolihallinto korvaa nykyiset ulkoparlamentaariset ja epädemokraattiset ylikunnalliset yhteistyöelimet. Nämä elimet voidaan purkaa, kun niiden tehtävät siirtyvät vaaleilla valitulle metropolihallinnolle.

Milloin metropoli?

Maamme metropoli Helsingin seudulla on olemassa, mutta se ei ole rajoiltaan eikä hallinnoltaan selvä eikä toimi sille asetettavien tavoitteiden mukaisesti. Siksi maamme seuraavan hallituksen ohjelmaan on asetettava selvä sitoumus metropolilain säätämisestä niin, että maamme metropolilla on oma metropolihallinto vuoden 2012 alusta.

Joka päivä metropolikuntien asukkaat matkustavat kuntarajojen yli töihin, asioimaan ja ostoksille. Joka päivä asukkaat kärsivät heille merkityksettömien hallinnollisten kuntarajojen aiheuttamista hankaluuksista. Joka päivä kunnat kilpailevat keskenään hyvistä veronmaksajista, asukkaista ja yrityksistä. Joka päivä tehdään päätöksiä, joissa yhden kunnan etu asetetaan koko seudun edun edelle. Ja joka päivä näistä päätöksistä maksavat kunnan asukkaat, joiden elämä ulottuu koko metropolialueelle.

Silti joka päivä kuntalaiset kokevat turhautumista siitä, että heidän oman lähiympäristönsä asiat päätetään jossain muualla ja päätöksiä tekevät ihmiset, jotka eivät tunne asioita, joista päättävät. Suurimpien kuntien asukkailla ei ole lähidemokratiaa eikä lähipalveluita, vaan yhä kauemmaksi katoavaa keskittämistä. Jos päivä vietetään työpaikassa toisen kunnan alueella, työpaikan ympäristöstä päättävät ihmiset, joita ei pääse edes äänestämään. Joka kuntavaaleissa tämä turhautuminen ilmenee alhaisena äänestysprosenttina.

Metropoli on syntynyt seudun vetovoimasta ja ihmisten perustuslaillisesta vapaudesta valita asuin- ja työpaikkansa. Tämä vapaus ei ole kysynyt eikä kysy, milloin hallinto noudattaa tapahtuvaa kehitystä. Mutta kun hallinto ei pysy kehityksen mukana, kehitys on hallitsematonta. Ja kuten on nähty, lopputulos ei vastaa laadullisia eikä määrällisiä tavoitteita, mutta ei myöskään kuntalaisten oikeutta valinnan vapauteen.

Metropolihallinnon perustamista ei ole mitään syytä viivyttää. Selvityksiä yksittäisten kuntien liitoshankkeista ei tarvita, sillä riippumatta siitä, mitä ne vaikuttavat yksittäisen kunnan toimintaan, mikään kuntaliitos ei ratkaise seudullisen hallinnon puuttumisen ongelmia. Kaksitasoinen metropolihallinto sen sijaan te-

kee kuntaliitospohdinnat tarpeettomiksi, koska nykyisiä kuntarajoja ei enää tarvita. Nykyiset kunnat korvautuvat metropolin edellä kuvatuilla osa-alueilla.

Metropolilain säätäminen on eduskunnan tehtävä. Metropolilaki tulee säätää 2011 valittavassa eduskunnassa siten, että vuoden 2012 kunnallisvaaleissa valitaan metropolialueelle sekä seudun metropolivaltuusto että aluevaltuustot.

Ihmisten metropoli

Kunnan tarkoitus on asukkaidensa hyvinvoinnin edistäminen. Kunta siis on ihmistä varten, ei päinvastoin. Metropoli muodostuu nykyisistä kunnista. Siten on luonnollista, että myös metropolin tarkoitus on asukkaidensa hyvinvoinnin edistäminen. Metropolin ja metropolihallinnon toiminta kohdistuu niihin hyvinvointia edistäviin toimiin, jotka vaikuttavat nykyisten kuntien rajoja laajemmalla alueella.

Ilman yhteistoimintaa keskenään kilpailevat metropolialueen nykyiset kunnat muistuttavat samoista markkinoista taistelevia yrityksiä. Kunnanjohtajat ottavat yrityksen tai konsernijohtajan roolin ja kunnan toimintaa aletaan mitata vain rahalla. Pyrkimyksiksi muodostuu alhainen veroäyri ja minimaaliset kustannukset. Kunta lopettaa kaiken, mikä ei ole "välttämätöntä", koska rahalla ei mitata onnellisuutta ja hyvää elämää.

Veroäyri ei ole hyvinvoinnin mittari. Ei ole pahaksi pystyä tuottamaan palveluita edullisesti. Mutta palveluita tuottamaton kunta on tarpeeton, ja huonot palvelut ovat turhia.

Suomessa ei kuolla nälkään eikä viluun. Aineellinen elintaso ei ole ongelma, vaan elämän laatu. Täysi maha ja lämmitetty koti eivät tuo onnellisuutta, jos sosiaaliset kontaktit ja jopa perhe-elämän suhteet supistuvat kännykkävanhemmuuteen moottoritien ruuhkassa. Hallitsematon metropoli tarjoaa yhdessä paikassa työtä, toisessa palveluita ja kauppoja, kolmannessa asumisihanteita. Kauppapäivästä on tullut kuudes työpäivä ja vapaailloista vanhempien taksityömaa. Ansiotaso valuu bensatankkiin ja vapaa-aika maantielle. Milloin nautitaan omasta pihasta?

Kuntalaiset ovat yksilöitä, eivät massoja. Ihmisellä on oma pysyvä mittakaavansa, joka ei kasva, vaikka kunta ja metropoli kasvavatkin. Eikä vuorokauteen tule lisää tunteja, vaan ihmisellä on kiinteä aikabudjetti. Ihminen jaksaa ja ehtii kävellä yhtä pitkän matkan pienessä kuin isossakin kunnassa tai niiden muodostamassa metropolissa.

Kun yksi kunta kasvaa tai sitä kasvatetaan yhdistämällä kuntia, yhden hallinnon työmäärä kasvaa. Jos pienen kunnan lautakunta pystyi käsittelemään kävelyetäisyyttä ja korttelikauppaa, suurkunnassa pohditaan enää automatkoja ja kauppakeskuksia. Silloin on ihmisen mittakaava menetetty.

Metropolissa tulee olla kaksitasoinen hallinto, jota nykyisien kuntalain kunnissa ei ole. Alimman tason hallinnon tulee pysyä ihmisen mittakaavassa metropolin koosta riippumatta. Eurooppalaisen kokemuksen mukaan sopiva alimman tason hallinnon yksikkökoko on 20.000 – 40.000 asukasta.

EU:n metropoli

EU:n rakenneohjelmien mukaan tavoitellaan Euroopan metropolien verkostoa. Suomen metropolin on oltava nykyistä paljon vahvempi voidakseen osallistua kilpailukykyisenä ja tasavertaisena eurooppalaiseen kaupunkikehityskeskusteluun.

Suomi on osa EU:ta sekä osa globaalia maailmaa. Sekä EU että muu maailma ovat järjestäytyneet metropoleiksi ja niistä muodostuvaksi verkostoksi. Useissa maailman ja myös Euroopan metropoleissa on enemmän asukkaita kuin koko Suomessa. Suomi ei voi menestyä maailman metropolien verkostossa, jos Suomen metropolialue, joka on maailman mitassa pieni, ei esiinny yhtenäisenä ja hyvinvoivana, vaan joukkona keskenään kilpailevia pikkukaupunkeja. Alueena, jossa seudullisia kysymyksiä ei ole pystytty ratkomaan.

Metropoli menestyy, kun sen asukkaat menestyvät, voivat hyvin ja ovat onnellisia. Hyvinvointia ja onnellisuutta ei saavuteta hallitsemattomuudella, jossa seudulliset asiat hoidetaan joko huonosti tai ne jäävät hoitamatta. Aineellinen elintaso on teollisuusmaissa kehittynyt jo ohi tason, jossa yritykset ja kaupungit kilpailevat ihmisistä rahalla. Ihmiset haluavat vapaa-aikaa, hyvää elämänlaatua ja todellista sosiaalista ympäristöä, ei vain sosiaalista mediaa.

Kun ihmiset eivät saa kotiseudultaan hyvää elämänlaatua, EU:n vapaat työmarkkinat ja globaali liikkuvuus tarjoavat vaihtoehtoja. Silloin ei pohdita sitä, muutetaanko Espooseen, Vantaalle vai Mäntsälään. Jos ne kaikki tarjoavat samat seudun ongelmat, hyvä elämä voi löytyä Tukholman Hammarby Sjöstadista, Freiburgin Vaubanista tai Tallinnan vanhasta kaupungista.

Asetelma toimii myös toisin päin. Sekava, ruuhkainen, huonosti palveleva ja kallis Helsingin metropoli ei kiinnosta kansainvälisiä yrityksiä ja niiden maailman laajuisesti liikkuvaa huippuosaavaa työvoimaa. Suomen metropoli ei menesty tarjoamalla pohjoisia sääoloja muualla yleisten huonon kaupunkiympäristön haittojen lisäksi.

Suomessa ei ole sellaisia erityisolosuhteita, joiden vuoksi normaali eurooppalainen kaksipuolainen hallinto ei olisi tarpeellinen tai keskitetty virkamiesvaltainen miljoonan asukkaan suurkunta olisi parempi ratkaisu. Pikemminkin Suomessa on erityisolosuhteita, jotka tekevät kaksitasoisen metropolihallinnon vielä tärkeämmäksi kuin Euroopan metropoleissa. Harva asutus, herkkä luonto, ilmaston haasteet niin asumiselle kuin liikenteellekin sekä elintarvike- ja energiahuollolle edellyttävät yhteispeliä asioissa, joita tiheimmin asutuissa ja leudomman ilmaston maissa ei ole.

Tulevaisuuden metropoli

Maankäyttö- ja rakennuslaki on edellyttänyt kestävän kehityksen mukaista yhdyskuntasuunnittelua jo ennen kuin ilmastonmuutoksesta edes puhuttiin yleisesti. Suomi on sitoutunut kansainvälisesti ympäristötavoitteisiin, joita ei voi saavuttaa, ellei tarvittaviin toimiin ryhdytä heti. Nyt rakennetaan sitä ympäristöä, jonka tulee täyttää vuoden 2050 ilmastovaatimukset. Metropolihallinto on välttämätön edellytys käännettäessä metropolialueen yhdyskuntarakenteen ja liikenteen kehitys keskinäisestä kilpailusta kestävän kehityksen tielle.

Suomi on sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä EU:n tavoitteiden mukaisesti. Päästöt eivät vähene, elleimme muuta energiasta riippuvaa ja energiaa tuhlaavaa elämäntapaamme. EU:n päästötavoitteiden avainvuosi on 2050, jolloin Suomen päästöjen tulee olla 80 % pienemmät kuin vuoden 1990 päästö-taso.

Vuosi 2050 ei ole kaukana vaan se on tässä ja nyt, heti. Kaikki nyt suunnitteilla ja rakenteilla oleva yhdyskuntarakenne on käytössä vuonna 2050. Elämän tässä uudessa seudun yhdyskuntarakenteessa tulee siis olla noin 9 kertaa niin ilmastoystävällistä kuin nyt.

Tulevaisuuden vaatimuksien mukainen metropoli ei synny ilman seudullista metropolihallintoa. Liikennesuunnittelun ja ajoneuvotekniikan keinoin liikenteen määrä ei vähene. Liikenteen määrä syntyy kaavoituksesta. Siitä, miten hajallaan toiminnot seudulla ovat, päätetään vain seudullisella metropolikaavalla.

Metropolialueen asukkaat tekevät kolmanneksen matkoistaan kauppoihin ja palveluihin. Se on yhtä paljon kuin työmatkaliikenne. Asiointimatkoja voidaan vähentää hajauttamalla palvelut kävelyetäisyydelle. Lähi-palvelujen sijoittaminen nykyiseen rakennuskantaan on yhtä helppoa kuin oli aikanaan synnyttää piilokont-toreita tai muuttaa kivijalkakaupat toimisto- ja asuintiloiksi. Mutta asiointimatkojen vähentäminen edellyttää seudullista päättämistä.

Kaupunkiympäristössä voidaan käyttää hyödyksi yhdistetty sähkön ja lämmön tuotanto. Kaukolämpöverkkoa ei kuitenkaan voi rakentaa kaikkialle, ja optimaalisessa tilanteessa osa kiinteistöistä kannattaa lämmit-tää lämpöpumpuilla sillä sähköllä, jota syntyy lämmön tuotannon ohessa. Aurinko- ja tuulivoima sekä läm-pövoimalaitokset suurine yksiköineen ja niiden polttoainehuolto edellyttävät seudullisia sijoitus-, satama- ja raideratkaisuja. Nämä syntyvät metropolihallinnossa ilman jokaisen nykykunnan erilaista energiapolitiikkaa.

Tulevaisuuden metropolia ei voida kaavoittaa kilpailevien kuntien periaatteilla, joissa yritykset huutokaup-paavat kunnilta lyhytnäköisiä etuja. Tämä kilpailu poistuu, kun metropolihallinto valmisteleo yhden metro-polikaavan. Tällöin on mahdollista mitata kaavoja, suunnitelmia ja rakentamista elinympäristön laadun, ympäristökuorman ja elämän laadun mittareilla.

Lisätiedot:

Professori Olavi Syrjänen, 040 504 2645, DI Antero Alku, 0400 446 841, www.metropoliseura.fi